

Viktor Gyula
(1933 – 2007)

HADOBÁS SÁNDOR

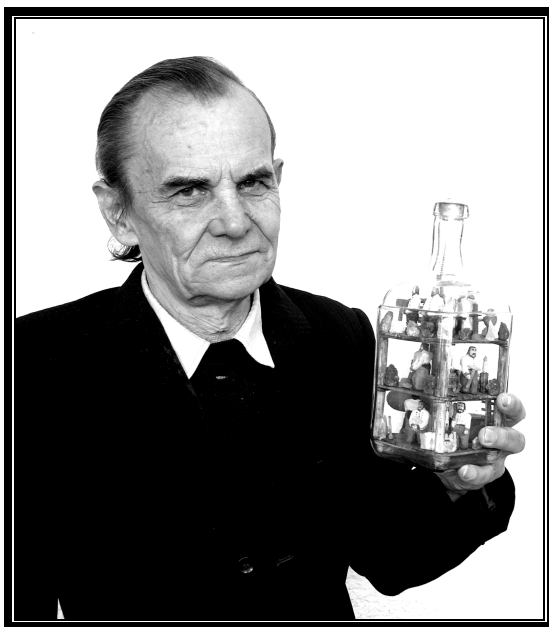
2007. december 17-én súlyos betegség következtében elhunyt *Viktor Gyula* okleveles könyvtáros, *Istvánffy-díjas* néprajzkutató, a bányászati hagyományok gyűjtésének és feldolgozásának országos hírű szakembere.

1933. június 17-én született *Alsótelekesen*, de családjával még gyermekkorában átköltözött a közeli *Rudabányára*, így haláláig itt élt és dolgozott. Szülei: *Viktor József* (eredetileg falusi kovácsmester *Alsótelekesen*, majd 1937-től a rudabányai vasércbánya dolgozója) és *Nemes Erzsébet* háztartásbeli voltak.

Elemi iskolai tanulmányai után a bányászgyerekek korabeli életpályájára készült: *Miskolcon* villanyszerelő szakmát szerzett, és 1949-ben a rudabányai vasércbányánál helyezkedett el. 1954-ben házasságot kötött *Kerepesi Piroskával*. Négy gyermekük született: *Katalin, Gyula, Anett* és *Zita*.

Egy váratlan üzemi baleset és más egészségügyi problémái miatt azonban hamarosan új mederbe terelődött a sorsa: leszázalékolták, ezért csak könnyebb munkát vállalhatott. Mivel feleségével együtt már az 1950-es évek közepén bekapcsolódott a helyi kulturális és közéletbe, 1956-ban a bányász szakszervezeti könyvtár vezetését bízták rá. A következő években folyamatosan képezte magát: leérettségizett, majd előbb főiskolai, később egyetemi szintű könyvtárosi diplomát szerzett *Budapesten*. Kereken negyven évig, 1996-ban történt nyugdíjazásáig állt a nagy múltú és jó hírű rudabányai könyvtár élén. Felesége 1992-ben elhunyt, ő maga 1996-ban súlyos szív műtéten esett át. Ez a két szomorú tény beárnyékolta életének utolsó másfél évtizedét.

Hivatali feladatai mellett az 1950-es évek végén színjátszó-csoportot és irodalmi színpadot szervezett, színházi és egyéb előadásokat rendezett, s ezekben gyakran szereplőként is fellépett. Nagyszínházakba való darabokat is színpadra vitt (*A kőszívű ember fiai*, *Scapin furfangjai* stb.), amelyekhez a díszleteket saját maguk készítették, a jelmezeket pedig a miskolci kölcsönzöből szerezték be. Említést érdemel, hogy a rudabányai színjátszók között kezdődött a később világhírűvé vált citeraművész, *Pribojszky Máttyás* (aki ma már inkább íróként ismert) pályafutása.

Viktor Gyula, kezében általa készített türelemüveg.
(Kovácsné Fendrik Zsuzsa felvétele, 2005. november 17.)

Akkoriban a műkedvelő együttesek színvonalas műsorok híján voltak, ezért *Viktor Gyula* a különböző alkalmakra megpróbált a helyi viszonyokhoz illő forgatókönyveket összeállítani. Így indult meg később kiteljesedő sokoldalú irodalmi és helyismereti-néprajzi munkássága, amely a nevét széles körben ismertté tette.

Első próbálkozásai – rövid hírek, tudósítások a bánya és a település életéből – a *Vasércbányász* című sokszorosított üzemi lapban kerültek közlésre 1963-65-ben. Később a szépirodalommal is megpróbálkozott: elsősorban verseket és – kislányai inspirálására – meséket írt, melyek a megyei és az országos lapokban láttak napvilágot az 1970-es, 80-as években (*Észak-Magyarország, Nők Lapja, Családi Lap, Képes Újság, Kisdobos* stb.)

A helyi bányász hagyományok iránti érdeklődése korán felébredt, s mivel neki is a bányászsors jutott osztályrészül, gyermekkorától alkalma volt megfigyelni szokásaikat, életmódjukat, munkájukat. A látottakat, hallottakat elraktározta emlékezetében, hogy azután felelevenítse és példamutató leírásokban megörökítse azokat. A különböző néprajzi gyűjtőpályázatokon sorra magas elismeréseket kaptak beküldött anyagai, míg végül 1983-ban a *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság Istvánffy-díjjal* jutalmazta néprajzkutatói munkásságát. Rendszeres szerzője volt a *Szülőföldünk...* című megyei honismereti kiadványnak, valamint a Budapesten kiadott vállalati újságnak, az *Érc- és Ásványbányásznak*. Ezek mellett más lapokban is megjelentek a bányászattal kapcsolatos néprajzi és művelődéstörténeti írásai. Az 1960-as évek végétől arra is gondot fordított, hogy a lakóhelyére vonatkozó könyveket, tanulmányokat és cikkeket gyűjtse és feldolgozza; több bibliográfiai összeállítás tanúskodik erről.

1987-től 1989-ig – könyvtárvezetői teendői mellett – a rudabányai *Érc- és Ásványbányászati Múzeum* igazgatója volt.

Viktor Gyulát nem csak kiemelkedő szellemi képességek jellemezték, hanem rendkívüli kezűgyességgel is rendelkezett: intarziákat, fafaragásokat készített, jól rajzolt és festett, olyannyira, hogy írásait sokszor maga illusztrálta. Ilyen irányú tehetségének csúcsát a bányász türelemüveg-készítés jelentette. Ennek a különleges dísz tárgynak a kultusza *Magyarországon* már csaknem feledésbe merült, amikor a rudabányai múzeumban látott régi darab, valamint a szakirodalomban olvasottak hatására 1982-ben megpróbálkozott egy türelemüveget „előállítani”. A kísérlet nagyszerűen sikerült, ezután sorra születtek az újabb és újabb, változatos formájú és tartalmú üvegek, amelyeket a hazai és főként a külföldi

gyűjtők mindenfelé eljuttattak. Hamarosan európai hírnévre tett szert ezzel a tevékenységével. Huszönöt év alatt több száz üveg került ki a kezeiből. Sok hazai és külföldi múzeum, valamint számtalan magángyűjtemény őrzi palackba zárt alkotásait. A németországi *Dinkslagenben* állandó kiállításon láthatók művei. Könyvekben, folyóiratokban, újságokban is gyakran írtak róluk.

Viktor Gyula sokirányú, színvonalas munkásságával hírnevet szerzett nem csak magának, hanem szeretett lakóhelyének is. Évtizedeken keresztül az egyedüli krónikása volt a rudabányai bányász hagyományoknak, amelyek nélküle már régen a feledés homályába veszttek volna. Ezt a feladatot belső indíttatásból, önzetlenül, mindenfajta segítség, támogatás nélkül végezte. Sajnos az efféle tevékenység a vidéki, s különösen a bányatelepi környezetben nem keltett különösebb figyelmet, így szűkebb pátriájában ő sem részesült olyan megbecsülésben, amilyen kijárt volna neki. Utolsó éveit visszavonultan, egyedül, betegségekkel küszködve volt kénytelen leélni. Ilyen körülmények között már nem volt kedve és lehetősége rendszeres alkotómunkát kifejtetni – ki tudja, mit vitt magával a túlvilágra...

Viktor Gyula hamvait 2007. november 21-én helyezték örök nyugalomra a rudabányai katolikus temetőben. Emléke sokáig fog élni mindazokban, akik ismerték és tisztelték, nyomtatásban megjelent munkái és az ország különböző múzeumaiban, tudományos intézményeiben őrzött kéziratok pedig örökre fenntartják a nevét.

Viktor Gyula nyomtatásban megjelent fontosabb munkái

Szén és ember. Válogatás a bányászköltészetből. Gyűjtötte és válogatta *Viktor Gyula*. Tatabánya, 1973. 103 old.

Étkezési szokások a rudabányai vasércbányában. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén*, 5. Miskolc, 1983. 25-27. old. 1 kép.

Miről regélnek a rudabányai erdők nevei? = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén*, 6. Miskolc, 1983. 22-25. old. 1 kép, 6 ábra.

Május elsejék Rudabányán. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén* 7. Miskolc, 1984. 34-36. old. 2 kép.

- Negyven éve történt... Rudabányai visszaemlékezések 1944-45-ről.*
Gyűjt.: Viktor Gyula. Rudabánya, 1984. Érc- és Ásványbányászati Múzeum, 46 old. (ÉÁB Múzeumi Füzetek 14.)
- Rudabánya a Bányászati és Kohászati Lapok tükrében. Repertórium. = *Bányászati és Kohászati Lapok – Bányászat*, 1985. 11. sz. 785-787. p.
- Murvy László élete és munkássága. 1918-1984.* Rudabánya 1985, Érc- és Ásványbányászati Múzeum, 33 old., 8 melléklet. (Érc- és Ásványbányászati Múzeumi Füzetek 15.)
- Honismereti kör alakult Rudabányán. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén* 8. Miskolc, 1985. 90. old.
- Több száz olvasó – író-olvasó találkozók. 100. éves a rudabányai Munkáskönyvtár. = *Érc- és Ásványbányászat*, 1. évf. 1986. 9. sz. 2. old.
- A bányászok védőszentjének kultusza Rudabányán. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén*, 8. Miskolc, 1986. 50-52. old.
- Százéves a rudabányai munkáskönyvtár. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén* 9. Miskolc, 1986. 46-48. old.
- Bányamanó, bányaréim. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén* 10. Miskolc, 1987. 50-51. old. (Bányászhiedelmek.)
- Gvadányi József és költőtársai. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén* 11. Miskolc, 1987. 37-39. old. 1 kép.
- Bányász múltunk emlékei. = *Érc- és Ásványbányászat*, 3. évf. 1988. 11. sz. 4. old. 1 kép.
- Ásványok a népi szóhasználatban. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén*, 12. Miskolc, 1988. 68-69. old. (Rudabányán.)
- A rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeum kiállításai. = *Bányászati és Kohászati Lapok - Bányászat*, 122. évf. 1989. 2. sz. 116. old.
- Honismereti tábor Rudabányán. = *Érc- és Ásványbányászat*, 4. évf. 1989. 8. sz. 4. old. 1 kép.
- Emlékezés a „Vasércbányász”-ra. = *Érc- és Ásványbányászat*, 4. évf. 1989. 12. sz. 2. old. (A rudabányai vasércbánya sokszorosított üzemi lapja 1963-65-ben.)
- Középkori bányászszerszámok. = *Érc- és Ásványbányászat*, 4. évf. 1989. 12. sz. 3. old. 1 kép. (A rudabányai múzeumban.)
- Varázslatos ásványvilág. A Rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeumban. = *Érc- és Ásványbányászat*, 4. évf. 1989. 4. sz. 2. old.

- A bányászat néprajza Rudabányán és környékén. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén*, 14. Miskolc, 1990. 26-28. old. 2 kép.
- Bányahelynevek Rudabányán. = *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén*, 15. Miskolc, 1990. 31-32. old. 1 kép.
- Bányamanó, bányarémm... = *Érc- és Ásványbányász*, 5. évf. 1990. 7. sz. 4. old.
- Ásványok a rudabányai néphitben. = *Érc- és Ásványbányász*, 6. évf. 1991. 3. sz. 4. old. 1 kép.
- Bányász türelemüvegek készítése Rudabányán. = *Bányászati és Kohászati Lapok – Bányászat*, 124. évf. 1991. 7-8. sz. 431-433. old.
- Bergmannische Geduldflaschen aus Rudabánya. (Übersetzung und Einführung von O. Fitz). = *Res Montanarum*, Leoben (Ausztria), 1993. No. 6. 24-27. p.
- Gvadányi József. *Bibliográfia*. (Társszerző: Hadobás Sándor.) Rudabánya, 2000. Érc- és Ásványbányászati Múzeum, 52 old. 8 ábra. (Érc- és Ásványbányászati Múzeumi Füzetek 21.)
- A rudabányai Gvadányi-szobor története. = *Az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Közleményei I.* Rudabánya, 2004. 64-68. old. 1 kép.
- Görgő Tibor bányaorvos-költő. = *Az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Közleményei I.* Rudabánya, 2004. 59-63. old. 1 kép.

Viktor Gyula fontosabb kéziratai*

- Az író-generális. *Gvadányi József élete*. Rudabánya, 1975. 116 old.
- Gróf Gvadányi József és családja Rudabányán. Rudabánya, 1975. 29 old.
- Kérges a tenyerünk, de lelkiünk.. A rudabányai bányászok hitvilága és szokásai*. Rudabánya, 1976.
- Rudabánya helynevei*. Rudabánya, 1977. 140 old. Képekkel.
- Rudabányai bányászszerszámok és -eszközök*. Rudabánya, 1978. 88 old.
- A rudabányai ércbányászok szaknyelvének szókincse*. Rudabánya, 1979.

* *Viktor Gyula* néprajzi gyűjtéseinek és feldolgozásainak kéziratai a *Néprajzi Múzeum* (Budapest), a *Herman Ottó Múzeum* (Miskolc) és a *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bányászattörténeti Múzeum* (Rudabánya) adattáraiban találhatóak meg.

- Hospes bányászok Rudabányán.* Rudabánya, 1980. 152 old., 26 kép, 13 melléklet.
- Buléner bányászok Rudabányán.* Rudabánya, 1980. 72 old.
- Rudabánya felszabadulása. (Hadiüzemtől az államosításig.)* Rudabánya, 1981. 160 old.
- Rudabányai csevegések. (Emlékképek a nagyüzemi vasércbányászat százéves történetéből.)* Rudabánya, 1982. 137 old.
- Jeles napok Rudabányán.* Rudabánya, 1983. 263 old.
- A karácsonyi ünnepkör Rudabányán.* Rudabánya, 1984. 90 old.
- Természetfölötti erővel rendelkező lények Rudabányán.* Rudabánya, 1984. 184 old.
- Rudabánya bányanevei.* Rudabánya, 1984. 71 old.
- Rudabánya történeti és művészeti emlékei.* Rudabánya, 1984. 81 old., 20 kép.
- Dr. Görgő Tibor bányorvos és költő élete és munkássága.* Rudabánya, 1987. 68 old. Mellékletekkel.
- Rudabánya irodalma. (Társszerző: Hadobás Sándor.)* Rudabánya, 1999. 230 old.

Néhány írás Viktor Gyuláról

- BENEDEK Miklós: A rudabányai amatőr helytörténész. Viktor Gyula Istvánffy-díjas. = *Észak-Magyarország*, 39. évf. 1983. október 8. 4. p.
- LOVÁSZ Aladárné: Rudabányán is készül bányász türelem-üveg. = *Déli Hírlap*, Miskolc, 1984. febr. 2.
- Ércbánya palackban. = *Észak-Magyarország*, 40. évf. 1984. júl. 12.
- F. Z.: A hobbi könyvtáros. = *Borsodi Bányász*, 28. évf. 41. sz. 1985. okt. 10. 4. old. 1 kép.
- KOVÁCSNÉ FENDRIK Zsuzsa: Viktor Gyula bányász türelemüvegei. = *Érc- és Ásványbányász*, 5. évf. 1990. 12. sz. 4. old. 2
- BENKE István – HUBER, Peter: *Palackba zárt bányászat – Bergmännische Geduldflaschen.* Zalaegerszeg, 2006. 51., 105. old.

